

Spidsen: Flere mænd i ældreplejen – hvorfor det?

Kønsdiskussioner inden for ældreomsorgen har en tendens til at skærpe forestillinger om en indbygget forskel mellem kønnene, mens de ofte fjerner fokus fra, at omsorg er et arbejde, man skal være kvalificeret til, og som arbejdsmarkedet bør belønne derefter. Marta Szebehely er professor i socialt arbejde ved Stockholms Universitet, og har bl.a. sammen med Evy Gunnarsson redigeret bogen *Genus i omsorgens vardag* (Gothia förlag, 2009)

Omsorgsarbejde er et af de mest kvindeligt kønnede erhverv. Da hjemmeplejen begyndte at blive opbygget i Sverige i 1950'erne, var det midaldrende kvinder, som blev rekrutteret, alene fordi de var kvinder. Fattighjælpsdirektøren i Stockholm forklarede, at man ikke behøvede uddannelse til dette arbejde: *„almindelig husmorviden og en ærlig vilje til at hjælpe sine medmennesker* var tilstrækkelig kompetence.

Beslutningstagerne ignorerede, at husmorviden ikke er en medfødt egenskab hos pige børn, men en praksisbaseret kompetence tilegnet gennem mange års erfaring med omsorg for hjem og familie. Det nye omsorgserhverv inden for hjemmeplejen var et kvalificeret arbejde, men hvilede på informelle – og dermed usynlige – kvalifikationer. Når kommunalpolitikkerne i Stockholm diskuterede lønsats inden for det nye erhverv, kunne de derfor placere lønnen lavere end for *lettere husholdningsarbejde* på arbejdsmarkedet. Dette skete til trods for, at arbejdet indebar betydeligt større ansvar og krævede en bredere kompetence end husholdningsarbejde.

I historisk perspektiv prægedes 1950-ernes Sverige af arbejdskraftmangel og unikt mange hjemmearbejdende kvinder. Derfor anså det for at være vigtigt at lokke husmødre ud i det nye erhverv. I en avisartikel fra 1953 beskrives rekrutteringsgrundlaget i klar tekst: *Kvinder, som egentlig ikke har lyst til at kaste sig ud i erhvervsarbejde, men som alligevel på denne måde skaffer sig lidt ekstra lomme penge og samtidig føler, at de gør en almennyttig gerning.* Billedet af ældreomsorgen præges til

dels af denne arv helt op til nu, selv om arbejdet i dag i højere grad betragtes som et rigtigt arbejde og de fleste ansatte har formel uddannelse (dog mere udbredt i Danmark end i Sverige). Lønnen er stadig lav i forhold til arbejds-krav og ansvar – dog ikke lige så katastrofalt lav som i en del andre lande, hvor man tjener mere som timelønnet på McDonald end inden for pleje og omsorg. Omsorgsarbejde er stadig næsten lige så stærkt kvindeligt kønnet som dengang. I dag, mere end 50 år efter hjemmeplejens begyndelse, udgør mænd bare nogle få procent af alle ansatte inden for omsorgsområdet i både Sverige og Danmark.

Dette er dog ved at ændre sig i Sverige, hvor en stigende andel af de ansatte udgøres af personer født i andre lande. I dag er ca. hver sjette ansatte i den svenske ældre- og handicapsektor født uden for Norden. I Stockholm drejer det sig om mere end 40 %, de fleste med baggrund i andre verdensdele. Hvad har det da med køn at gøre? Jo, andelen af mænd øges sammen med afstanden fra Norden! Næsten hver fjerde omsorgsarbejder fra Afrika, Asien og Latinamerika, er mænd.

På grund af internationaliseringen er den svenske ældreomsorg blevet både mere etnisk varieret og mindre kønsopdelt. Vi må være taknemmelige for, at både kvinder og mænd i de grupper, som har søgt tilflugt i Sverige, er villige til at arbejde med omsorg. Jo bredere rekrutteringsgrundlag, jo mindre er risikoen for personalemangel.

I Sverige løfter der sig ofte røster for

værdien af at få flere mænd ind i omsorgen. Et argument er, at det skulle højne erhvervets status, et andet at der bliver en bedre stemning på en mere kønsblandet arbejdsplads. Et tredje argument er, at det er godt for de mandlige omsorgsmottagere, at der findes mænd blandt personalet.

Andre betoner at omsorgsarbejde er udviklende – at det er godt for både mænds og kvinders udvikling at tage ansvar for andre menneskers omsorg. Yderligere et argument er, at både kvinder og mænd skal dele det samfundsvigtige, men tunge arbejde, så ikke bare kvinder skal betale den kropslige pris ved at give omsorg.

Der er en fare ved alle disse argumenter: De har en tendens til at bekræfte traditionelle opfattelser af køn og forstærke stereotype modsætninger. Kvinder og mænd ses fundamentalt som forskellige, og mænd forventes at bidrage med noget, netop *fordi* de har den egenskab, at de er mænd.

Et sådant fokus risikerer at bortlede opmærksomheden fra vigtigheden af, at de, som er bedst kvalificerede til at arbejde med omsorg, søger hen til dette erhverv og vælger at være der – uanset om de er kvinder eller mænd. Det er vigtigt både for den, som behøver omsorg og for kollegerne, at de, som vælger omsorgsarbejde, gør det af fri vilje – ikke fordi der ikke findes andre alternativer på arbejdsmarkedet. Men samtidig ved vi, at mange, som har været hele deres arbejdsliv inden for ældreomsorgsområdet, ikke fra begyndelsen aktivt valgte dette erhverv. Det var fra

I en avisartikel fra 1953 beskrives rekrutteringsgrundlaget sådan:
Kvinder, som egentlig ikke har lyst til at kaste sig ud i erhvervsarbejde, men som alligevel på denne måde skaffer sig lidt ekstra lommepege og samtidig føler, at de gør en almennyttig gerning

starten et tilfældigt arbejde, men man blev der – ofte fordi man trivedes med omsorgsmottagerne og kollegerne, og fordi man værdsatte arbejdets meningsfuldhed. Det største problem for mange inden for ældreomsorgen er, at det er fysisk tungt – og lavtlønnet – arbejde. Arbejdsskader og førtidspensionering er stadig en alt for udbredt konsekvens af omsorgsarbejde.

For en velfungerende ældreomsorg er det centralt, at virksomheden kan tilbyde et ordentligt arbejdsmiljø, rimelig løn og ikke mindst, at personalet har mulighed for at give god omsorg – en omsorg, som de selv kunne tænke sig at få. Et sådant attraktivt omsorgsarbejde har forudsætninger for at lokke både mænd og kvinder til sig, som har evne til og interesse for at arbejde med omsorg. Dette er helt afgørende for ældreomsorgens fremtid og dermed for vor alles velfærd.

Marta.Szebehely@socarb.su.s

Oversættelse: Anne Leonora Blaakilde

NOGLE TIPS TIL SVENSK FORSKNING OM ÆLDRE-OMSORG I KØNSPERSPEKTIV

Renita Sörensdotter (2008)

Omsorgsarbete i omvandling: genus, klass och etnicitet inom hemtjänsten.

Göteborg: Makadam.

Palle Storm (2009)

Kvinnor och män i avlönat omsorgsarbete: Hur kön, etnicitet och sexualitet kommer till uttryck i tal och handling på ett sjukhem.

Masteruppsats. Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.

<http://www.uppsatser.se/uppsats/db78e39baf/>